

KERK ONDERWEG

De noodzakelijke reis

Kerk onderweg (1) - Weg van hier

Wie op reis gaat stelt zichzelf allerlei vragen. Waarheen gaat de reis, met wie en hoe reizen we en waarom eigenlijk? – en zo zijn er nog een paar vragen. Wie deze vragen stellen durft bij de reis die we als kerk moeten maken komt als vanzelf tot een zevental. Ik gebruikte ze eerder al eens, maar stel hier de vragen nog eens om helder te krijgen wat er nodig is om met die oude kerk onderweg te zijn naar een nieuwe tijd. Die reis moest ook in het verleden steeds gemaakt worden, maar in onze tijd is de noodzaak groot geworden – velen lijken vergeten te zijn dat we ooit onderweg waren. Misschien hebben we al te lang stil gestaan.

Een reiziger is onderweg, wèg van de ene plek, óp weg naar de andere. Dat zijn de twee punten die je nodig hebt om de reis te markeren: (1) waar ben ik? en (2) waar ga ik heen? En waarschijnlijk geeft het antwoord op die beide vragen meteen het antwoord op de vraag die aan de reis vooraf gaat: waarom zouden we?

Waarom zouden we? Waarom moeten we veranderen? Waarom moeten we het bekende en veilige verlaten? De reden is eenvoudig te geven en ik heb er hier al vaak en veel over geschreven: de kerk verkeert in een diepe crisis. Niet alleen getalsmatig loopt alles hard terug, we verliezen ook aan betekenis en relevantie. Mensen binnen en buiten de kerk weten niet of nauwelijks meer wat het evangelie voor het leven in de 21e eeuw betekent. De antwoorden die we geven passen niet meer bij de vragen die we hebben. De taal wordt onverstaaanbaar, de vormen oubollig en koddig. We kijken met andere ogen naar de wereld, naar onszelf, naar God en naar de bijbel. Er is sprake van een diepgaande vervreemding.

En dus moeten we op pad. Zoeken naar taal die weer verstaanbaar is, zoeken naar vormen die weer aansluiten bij onze ervaring, zoeken naar betekenis en relevantie. Niet geforceerd, niet paniekerig en zelfs niet wanhopig, maar vastberaden, met verlangen en in vertrouwen. Oppoetsen van oude waarheden of pimpen van oude vragen zal niet helpen – al lijken groeigemeenten dat soms te ontkennen – want vroeg of laat zal ook daar de vervreemding toeslaan. Alleen authentieke vragen, authentieke antwoorden helpen ons verder. En een verlangen om God te ontmoeten in die oude verhalen. Al 20 eeuwen lang blijkt steeds weer dat evangelie mensen aan te sporen het Koninkrijk van God te zoeken – waarom zou dat in de 21e eeuw anders zijn?

De plek waar we nu zijn biedt ons geen toekomst meer, zoveel is duidelijk. Daarom pakken we onze biezen, vatten onze moed en gaan op reis – *toch?*

Kerk onderweg (2) – verlangen als richting

Omdat we weten *waar we zijn*, weten we ook dat we wel op weg *moeten* gaan. Dat was het inzicht van de eerste vraag. Nee, het leverde geen prettig beeld op: de kerk heeft geen toekomst meer waar ze nu is. Onze rol lijkt uitgespeeld, onze antwoorden zijn loos. Maar waarheen gaat die reis dan? Dat is de onvermijdelijke volgende vraag.

Sommige mensen hebben daar hele concrete antwoorden op. Ze maken plannen, begrotingen en prognoses. Meestal worden de doelen dan uitgedrukt in getallen: groei van leden, toename van kerkgang, meer financiële ruimte. Of in termen van activiteiten: we willen dat doen en dit bereiken. Meestal zijn het beelden uit het verleden die – vrolijk van moderne kleurtjes voorzien – in de toekomst worden gegooid. Wie zulke concrete beelden heeft, is zelden werkelijk vernieuwend. Het nieuwe immers is dat wat er *nog niet* is – wat dus niet te plannen en te begroten valt. Het reisdoel ligt achter de horizon.

Maar waar moeten we dan heen? Wat is de richting van onze reis? Of dwalen we maar wat doelloos rond? Ik denk dat het 'verlangen' is dat ons richting geeft. Beelden van verlangen en hoop, *dromen en visioenen* zonder heldere contouren. Maar sterk genoeg om ons op pad te krijgen. Als Abraham die het moest doen met de stem die hem riep – 'het land dat Ik u wijzen zal' - niet bepaald een hele concrete utopie. Maar het was genoeg om op reis te gaan. In vertrouwen.

Kerk onderweg (3) – ken uzelf

We *weten* dat we op reis moeten, we vermoeden de *richting*. Maar *gaan* we dan ook? Of beter: zijn we in staat om op reis te gaan? Wie zich voorbereidt op een reis vraagt zich af: kan ik het? Dat is de vraag naar onze gezondheid, onze vitaliteit, onze conditie. '*Ken uzelf*' zeiden de oude Grieken al – wij zeggen het hen hier na: hoe is het met ons gesteld? Zijn we in staat tot deze reis? Persoonlijk en als kerk.

De vraag is makkelijker gesteld dan beantwoord. Hoe krijgen we zicht op onze geestelijke conditie? In welke spiegel moet je kijken om de staat van je ziel te zien? Wie vertelt ons wat gezond is en vitaal en wat ziek en zorgelijk? Wie stelt de diagnose en wie durft haar aan te horen? Willen we werkelijk weten hoe het met ons gaat – het is immers kennis die ons ook kan laten schrikken. Durven wij nog eens om te kijken naar onze pijn en onze wonden. Durven we de vraag te stellen of er misschien nog oude breuken zijn die om heling vragen? Wie in de spiegel kijkt zal ook dingen zien die schokken.

Daarom is het belangrijk om te weten in welke spiegel we kijken. Wie is het die ons reflecteert. Welk verhaal vertelt ons de waarheid van ons leven? Kunnen we kijken – naar onszelf en naar elkaar – in liefde en mededogen of in hard en liefdeloos oordelen? De leerlingen van Jezus stonden ook vaak oog in oog met hun eigen ongelof, vooroordeel en liefdeloosheid – toch was het Jezus' liefde die hen liet kijken en hen tegelijk genas. Een goede reden om de onvermijdelijke zoektocht naar onszelf te doen in de directe nabijheid van deze verhalen. Dicht bij Jezus.

Nog niet zo lang geleden lasen we het prachtige verhaal van de ontmoeting van Petrus met de Opgestane. Vragend naar zijn liefde vond Jezus de weg naar het hart van Petrus. Jezus was zelf de spiegel waarin Petrus moest kijken en liefde was het licht waarin Petrus zichzelf ontdekte. Bij elke stap van eerlijkheid en oprechtheid die Petrus zette, kwam hij dicht bij

zijn taak... als herder – de nomade, de reiziger. Misschien een reden om dit verhaal nog eens te lezen (Johannes 21). Ter voorbereiding op de reis.

Kerk onderweg (4) – reisgenoten

Het klassiek adagium *'Ken uzelf'* was de opmaat voor de vraag: 'hoe is het met mij?' We stelden de eerlijke vraag: 'Kunnen we de reis wel aan?' Die onzekere reis, die ons het bekende en vertrouwde doet verlaten omdat we een Stem hebben horen spreken over 'het land dat ik jullie wijzen zal'. De reis naar authentiek christen-zijn in de 21e eeuw. De **nuchtere constatering** dat we geen toekomst meer hebben als we blijven waar we zijn en de **zachte roep** van het verlangen en de hoop sturen ons op weg. Kunnen we die reis aan? Kunnen wij dat? Vandaag stellen we daarbij de vraag: 'wie zijn wij?' Wie zijn onze *reisgenoten*?

Militairen die samen op missie gaan krijgen een intensieve training waarin ze leren op elkaar te vertrouwen – blind zelfs. Je moet immers onvoorwaardelijk op je makkers kunnen rekenen als je een gevaarlijke expeditie aangaat. Laat dan de reis die wij als kerk moeten gaan zo gevaarlijk niet zijn, onzeker is hij zeker. Ook wij zullen elkaar moeten kunnen vertrouwen. Wie een stap zet moet kunnen rekenen op steun, wie struikelt zal opgevangen moeten worden.

Dat brengt ons bij grote woorden als liefde en vertrouwen en gemeenschap. Elkaar beschermen in de kwetsbaarheid – en wie is er nergens kwetsbaar? –, elkaar aanspreken op kracht, talent en mogelijkheden. Immers, niet iedereen heeft dezelfde talenten en niet iedereen dezelfde wonden. Dat biedt kansen. Dat maakt een gemeenschap sterk. Als we van de eerste christelijke gemeente lezen dat ze 'alles gemeenschappelijk hadden', geldt dat stellig niet alleen voor hun materiële bezit.

Ja, het zijn grote woorden en de werkelijkheid is vaak minder mooi. Er leeft in de kerk nogal eens onderlinge irritatie, gebrek aan vertrouwen, boosheid en verdriet. Er wordt vaker gepraat over elkaar dan met elkaar. Mensen raken beschadigd. En wie open is over twijfel en pijn komt nogal eens bedrogen uit. Dat we dan bang en terughoudend zijn voor de reis die we moeten gaan is niet vreemd. Er is nog wel wat werk te doen, voor we echt vertrekken kunnen!

Kerk onderweg (5) – schiften

Alle vragen die we ons tot hiertoe hebben gesteld mogen ons misschien wat hebben teruggeschrokken, toch gaan we verder. Nee, vanzelfsprekend is de reis niet. Steeds beter begrijpen we dat mensen besluiten maar niet op reis te gaan. Dat scheelt een hoop confronterende vragen. Dat geldt ook voor de vraag die nu volgt: 'Wat nemen we mee?'

Wie moet pakken voor een reis zal zich laten leiden door de manier waarop hij reizen gaat en de bestemming van de reis. Een strandvakantie per vliegtuig vraagt om andere bagage dan een trektocht te voet door de Schotse hooglanden. De vraag is dus: wat zullen *wij* meenemen op onze reis? Wel, veel is er niet bekend van onze bestemming en ook onze route zal gaandeweg pas duidelijk worden. Het is eerder een expeditie in onbekend gebied dan een verzorgde reis met vast reisschema. We zullen dus 'licht' moeten reizen – alleen het hoognodige meenemen.

Als kerk zijn we al heel lang onderweg, al zo'n 20 eeuwen! En dus hebben we veel bagage. Veel te veel, zoveel is duidelijk. We hebben dingen meegenomen die met het Evangelie niets

te maken hebben, maar waar we wel aan gehecht zijn geraakt. We moeten *schiften* (titel van een boek van de theoloog Harry Kuitert), we moeten onze rugzak openen en kritisch kijken naar wat we allemaal meezeulen. We zullen de traditie die we hebben geërfd van onze ouders en voorouders moeten wegen en op waarde schatten. Een lastig en confronterend proces want lang niet iedereen zal dan hetzelfde waardevol achten. Maar we zijn wel samen onderweg, en dus zullen we zuinig moeten omgaan met wat we hebben. Wat voor de een bijna onoverkomelijke ballast uit het verleden is, is voor de ander nog de enige houvast in het leven.

Vast staat dat wie op reis gaat veel moet achterlaten, hoe je het ook wendt of keert. Zware dogma's, vastgeroeste gewoontes, kerkbanken en preekstoelen – het lijkt me allemaal te zwaar om mee te slepen. We verhuizen niet naar een volgende vaste woonplaats, nee, we gaan op reis naar een onbekende bestemming: een open kerk, een levende kerk, een gestalte van het Koninkrijk van God. We zullen een nomadisch bestaan tegemoet gaan. Als we dat aandurven, tenminste. Maar gaandeweg zullen we dan herontdekken dat we als kerk dichter bij onze bestemming komen door het reizen zelf. De kerk is immers per definitie een reisgezelschap, Gods volk onderweg.

Kerk onderweg (6) – door de wereld

De vraag naar de **bestemming** was niet gemakkelijk te beantwoorden – we moeten op weg, zoveel is duidelijk, maar we hebben geen adres meegekregen van ons reisdoel. Intussen kunnen we wel wat zeggen over het gebied waar we doorheen moeten reizen. Op de vraag: 'wie en wat komen we tegen?' kunnen we in ieder geval antwoorden: 'onze tijdgenoten'. We reizen door de wereld, maken er zelfs deel van uit en zullen ons dus moeten verhouden tot onze tijdgenoten.

Dat klinkt vanzelfsprekender dan het in de praktijk is. Vreemd genoeg lijkt de kerk vaker op een soort windstille nis waar de tijdgeest geen vat op heeft. Wie een willekeurige kerk binnenloopt ontmoet een sfeer van het verleden – vraag het maar eens aan een volstrekt buitenkerkelijke passant, we zijn het zelf ons nauwelijks bewust. De kerk lijkt vaker op een potdichte ruimtecapsule die door de wereld schiet. We kunnen ons verhaal maar nauwelijks vertalen in termen die onze tijdgenoten verstaan, we lijken vaak ongevoelig voor de problemen en kansen die onze eigen tijd biedt, we slaan geen bruggen. Maar een kerk die vreemd blijft aan de wereld, is mede schuldig aan een wereld die vreemd blijft aan het evangelie!

Wie de deuren van de kerk openzet legt een verbinding die naar twee kanten gevolgen heeft. We zullen in de kerk de wereld om ons heen gaan zien in haar nood, in haar eenzaamheid, in haar pijn. Mensen die gevangen worden in materialisme en individualisme, mensen die knel zitten in de raderen van onze maatschappij, mensen die eenzaam zijn door schuld en uitstoting. Wie dat alles ziet met de woorden van het evangelie in hoofd en hart kan niet anders dan 'aan de slag'. Het betekent dat wij onze 'comfortzone' moeten verlaten... en wie durft dat?

De andere kant is dat de wereld ook ons iets te bieden heeft. Er is kennis en ervaring waar wij van mogen leren. Waarom zouden wij ons aan 16e eeuwse bestuurlijke structuren moeten houden, als onze eigen tijd ook inzichten heeft die aansluiten bij de 21e eeuwse mens? Er zijn nieuwe media, nieuwe verhalen, nieuwe muziek, nieuwe gemeenschappen. Waarom zouden we daar bang voor moeten zijn? 'Emergers' noemen dat 'incarnationeel' – een moeilijk woord

voor 'vlees en bloed worden in de eigen tijd'. Zoals God ook 'vlees en bloed' werd in die gelovige en radicale Jood aan het begin van onze jaartelling.

Goed beschouwd kunnen we niet anders dan de deuren openzetten – een kerk met gesloten deuren verandert in een benauwde, eenkennige, betweterige en oordelende sekte die het serieus nemen niet waard is. In dat geval zou ik het wel weten!

Kerk onderweg (7) – de eerste stap

'Do, or do not. There is no try' is een bekende uitspraak van de Jedi master Yoda uit de film *Star Wars* en kan vrij vertaald worden met 'doe het of doe het niet, 'proberen' bestaat niet'. Ik begrijp dat – het laat de twee manieren van 'proberen' zien. Inderdaad is veel van wat wij zeggen te proberen een soort vrijblijvende slag in de lucht. Niemand kan je wat maken, je hebt het immers 'geprobeerd'. Maar helaas, het lukte niet. Dat je daar in het proberen ook al van uitging, hoeft niemand te weten. Proberen is dan een gemaskeerde vorm van 'niet doen'. De andere vorm van proberen is juist voluit 'doen' – en dan maar zien wat er van komt. Daarom zou ik graag het advies van Yoda ter harte nemen: er zijn maar twee opties: we doen het of we doen het niet. Wat de uitkomst is, zien we vanzelf.

We hebben zes vragen gesteld in onze voorbereiding voor de reis die de kerk zal moeten maken – de reis weg uit het bekende, de verstaanbare en betekenisvolle zoektocht naar het 'Koninkrijk van God' – maar dat wil nog niet zeggen dat we werkelijk onderweg gaan. We zijn als kerk heel goed in praten, preken en vergaderen, we maken beleidsplannen en schrijven boeken en blogs over verandering. Het geeft de indruk dat we het heel serieus nemen, maar intussen verschaft het ons een excuus om (voorlopig) niet te gaan. Werkelijk op pad gaan en stappen zetten – dat is een ander verhaal. Want wie 'gaat' moet zichzelf blootgeven, wie echt 'doet' (en niet alleen probeert) gaat risico's aan die niet te overzien zijn. Waar komen we uit? Wat verliezen we? Wat winnen we? Wie gaat er mee? Niemand die het zeggen kan.

Toch wil ik gaan. En nee, je hoeft niet de hele reis te overzien. Het is als een wandeltocht: eerst de eerste stap, de eerste etappe. Gaandeweg verandert de wereld om je heen en zie je nieuwe vergezichten die vooraf niet zichtbaar waren. De tweede stap kan pas genomen worden na de eerste. Op weg gaan vraagt vertrouwen. We kunnen er geen stappenplan van maken. Deze reis past niet in een beleidsplan. Dat is jammer voor wie graag de controle heeft, maar het is niet anders. Dat konden de leerlingen van Jezus ook niet toen ze op weg gingen achter Jezus aan, en dat mag ons te denken geven.

Dus: 'we *gaan* of we *gaan niet* – proberen heeft geen zin'.
Gaat er iemand mee?

Boele P. Ytsma
Siddeburen, 14 mei 2008